

PRELIMIMÄRT PROGRAM

Här är
gudagott
att vara!

De Svenska Historiedagarna

Uppsala 30 september–2 oktober 2022

Här är gudagott att vara!

UPPSALA 30 SEPTEMBER–2 OKTOBER 2022

TID

10.30 – 12.00

Fredag 30 september

Invigning

- Välkomstord av Historiedagarnas ordförande **Dag Klackenborg**
- Invigning av Historiedagarna
- Utdelning av Stig Ramels pris och priset Årets historielärare
- Presentation av universitetshuset av **Anna Hamberg**, doktorand vid Konstvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet
- Musikinslag

12.00 – 13.15

Lunch på Norrlands nation

13.15 – 14.00

ATT SKRIVA OM VERKLIGA MÄNNISKOR I FAKTA OCH FIKTION – FALLET DROTTNING KRISTINA

Inledningsföreläsning av historikern och författaren Peter Englund

14.15 – 15.15

Parallella seminarier

F 1 ARBETE OCH BOENDE VID 1700-TALETS UPPLÄNDSKA BRUK

De svenska brukena kan tyckas vara ett väl utforskat fält, men en närmare analys visar att brukena främst undersökts med företagshistoriska ögon eller sett i ljuset av brukspatronernas ägande, medan det saknas studier som tar sin utgångspunkt i bruksarbetarnas vardagsliv. 1700-talets uppländska bruk var speciella samhällsformationer som hölls samman av det väldiga arbete som utfördes av »bruksfolket« – av smederna i smedjorna, av masugnslärlingarna i hyttorna eller i dagkarlarnas allehanda sysslor runt om i brukena, men även av alla kvinnor i hemmet, i skogen eller på odlingslotterna. Till brukens olika sysslor måste man även lägga frälseböndernas kolningar samt transporterandet av malm, tackjärn och stångjärn. **Göran Rydén** är professor i ekonomisk historia, verksam vid Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet. Hans forskning har på olika sätt behandlat det tidigmoderna bergsbruket, ofta i ett större globalhistoriskt perspektiv.

F 2 FORSKNINGFRONTEN FLYTTAS FRAM I

Utvalda doktorander från historiska institutioner vid olika universitet och högskolor presenterar sina pågående avhandlingsprojekt.

F 3 KVINNOR OCH KRIG UNDER VIKINGATIDEN

Det vikingatida samhället vilade i mångt och mycket på organisation, identiteter och ideal som var formade av krig och konflikt. Krig påverkar alla, men har vanligen beskrivits som en aktivitet för män. Nya arkeologiska rön visar dock att den bilden behöver nyanseras. I gravmaterialet efter »the Great Heathen Army« finner man även spår av kvinnor – en känd krigargrav på Birka visade sig vara en kvinnas grav och ute i Europa behandlar historiska källor kvinnor med såväl politisk som militär makt. Vilken roll hade kvinnor i det krigarsamhälle som vi känner som vikingatiden? Föredragshållare är **Charlotte Hedenstierna-Jonson**, forskare i arkeologi vid Uppsala universitet och Statens Historiska Museer.

F 4 SVARTA S:T BARTHÉLEMY OCH KOLONIAL GLÖMSKA

Sverige blev en slavnation när den karibiska ön S:t Barthélemy togs i besittning 1785. Slavar och så kallade fria svarta var i majoritet ända tills det svenska slaveriet avskaffades 1847. Historikern **Fredrik Thomasson**, verksam vid Uppsala universitet, introducerar sitt arbete kring svensk karibisk kolonial historia med fokus på den svarta befolkningen. Forskningen bygger på det svenska myndighetsarkivet som lämnades på ön när Sverige sålde tillbaka den till Frankrike 1878. Arkivet finns nu i Frankrike, har digitaliserats och kommer snart att tillgängliggöras på internet. Projektet leds av Fredrik Thomasson, som berättar om arbetet med digitaliseringen och diskuterar skälen till varför Saint Barthélemys historia och det svenska slaveriet fortfarande är relativt outforskat.

15.15 – 15.45

Kaffe

15.45 – 16.45

Parallella seminarier**F 5 ULLA WINBLAD – 1700-TALETS STOCKHOLM FRÅN ANDRA SIDAN DIKTEN**

Carl Michael Bellmans diktade Ulla Winblad har gått till historien som sinnebild för stockholmskt 1700-tal, för sensualism och supkalas, för det grovas och det sirligas samtidighet. Varje epok har skapat sin bild av henne. Men vem var verklighetens Ulla Winblad? Långt innan visorna blivit vida kända hade Maria Christina Kiehlström uppfunnit sitt alter ego Ulla Winblad. Hon föddes som utfattig och dog som gift husägare. Däremellan rumlade hon och larmade, dansade, födde barn och miste det, slogs och blev slagen, åtrådd, bedragen, besjungen och bespottad. I vilken mån verklighetens Ulla inspirerade dikten är oklart. Att Maria Christinas liv påverkades av Bellmans gestalt råder det ingen tvekan om. Docent **Rebecka Lennartsson**, forskningschef på Stockholms stadsmuseum, berättar om boken *Ulla Winblad. Liv och legend*, som bygger på hennes forskning om kommersiell sexualitet i 1700-talets Stockholm.

F 6 DOKUMENTÄRFILMEN OCH DET NYA HISTORIEBERÄTTANDET

Dokumentärfilm lämpar sig väl för att berätta om historia. I film kan man samtidigt kika ut över ett landskap och in i ett arkiv, få gamla föremål och dokument att mötas och »återvända« till platser de bär vittnesbörd om. Ljudupptagningar kan kopplas till historiska foton och gamla brev, fornyfynd kan sammanföras med landskap. Ny kommunikationsteknik och ett digitaliserat kulturarv har förändrat våra möjligheter att berätta om historia, och även att leva oss in i enskilda människor i andra tider. **Maja Hagerman**, journalist, författare och filmare, belyser hur genren historisk dokumentärfilm utvecklas idag på biografier och på museer, inom turism, i skolor och lokalhistoriska föreningar. Hon visar även exempel från en universitetskurs som stärker filmberättande som kompetens hos dem som ideellt eller professionellt sysslar med kulturarv och historia.

F 7 FRÅN SMÅSKALIGA INLÅNEKASSOR TILL GLOBALA FINANSMARKNADER – SPARBANKERNA, SWEDBANK OCH SPARBANKSSTIFTELSENA 1820–2020

I två hundra år har sparbankerna varit en del av det svenska banksystemet. Under dessa två sekel har de utvecklats från lokala, småskaliga inlåningskassor till fullsortimentsbanker sammankopplade med de globala finansiella marknaderna. Hur kan vi förstå och förklara att sparbankerna som verksamhetsform och affärsidé över tid har kunnat förändras och anpassas till nya förutsättningar? Föreläsare är **Tom Petersson**, docent i ekonomisk historia vid Uppsala universitet.

F 8 MISSVÄXT, HUNGERSNÖD OCH SVÄLT I EUROPA FRÅN MEDELTIDEN TILL 1800-TALET

Befolkningen i det medeltida och tidigmoderna Europa drabbades ganska ofta av missväxt. Flera år av missväxt i rad ledde ibland – men inte alltid – till svält. Vilka faktorer gjorde samhällen i norra Europa mer eller mindre känsliga för hungersnöd? Vad för roll spelade oförmånliga klimatförhållanden respektive olika politiska och sociala faktorer för svält? Under de senaste två årtiondena har intresset bland historiker för missväxt och svält ökat kraftigt. Vi har nu ny, och mer nyanserad, kunskap om orsakerna till att svält ibland inträffade och om de konsekvenser som perioder av svält kunde få. **Fredrik Charpentier Ljungqvist** är docent i både historia och naturgeografi vid Stockholms universitet.

Parallella seminarier

F 9 MATENS VÄRDE UNDER KRIG OCH KRIS

Har du tvingats dricka kaffe av ogräs? Eller avstå från både kött och fisk? Har du grävt odlingslotter för att få mat för dagen? Så har folk måst göra under krig – även i Sverige. Under krig och kris ökar matens värde dramatiskt. Att rädda maten blir detsamma som att rädda människoliv. Matbrist ledde till stor oro i över hundra svenska städer mot slutet av första världskriget. I t ex Uppsala krävde 400 skoarbetare påbrödkort (extrakort för tungt arbete), då ryktet sade att polisen och vissa studenter beviljats det. I Tyskland, Österrike och Ryssland var bristen på mat en viktig orsak till att de tre kejsardömena störtades. Under världskrigen försökte man ta tillvara på allt och särskilda kokböcker lanserades. Vi kan lära en del av äldre generationers krigserfarenheter även i dag, när vi försöker begränsa matsvinnet eller om vi skulle drabbas av en stor el-, IT- eller militär kris. Författaren **Folke Schimanski** talar utifrån sin bok *Mat – en krigisk historia*, som spänner över flera krigförande och neutrala länder och som kan vara aktuell för utarbetandet av hållbara lösningar idag.

F 10 UPPSALABOTANIKERN SOM BLEV VÄRLDSBERÖMD

Uppsalas, ja Sveriges, mest internationellt kända person genom tiderna är utan tvivel botanikern Carl von Linné. Han systematiserade naturen, skrev mängder av böcker och sände ut sina lärjungar över världen för att samla fakta och fröer. Han var dessutom en av initiativtagarna till Vetenskapsakademien. Den ledande svenska Linnéexperten heter **Gunnar Broberg**, professor i idé- och lärdoms historia, som 2019 utkom med en ambitiös levnadsteckning som redan betecknas som ett standardverk. I denna session samtalar Gunnar Broberg med sin förläggare **Anders Bergman** om Sveriges främste naturforskare genom tiderna. Hur tänkte Linné? Var fick han sina idéer ifrån? Hur såg han på sin egen betydelse?

F 11 BEDÖMNINGAR I SKOLANS HISTORIEÄMNE

Under senare år har allt större fokus i skolan hamnat på bedömning av ämneskunskaper. Det gäller även i ämnet historia. Bland annat har vi i ett antal år arbetat med nationella kursprov och ämnesprov i historia. Vilka utmaningar upplever elever och lärare att det finns med bedömning i relation till historieämnet? Vilka lösningar kan man tänka sig? **David Ludvigsson**, biträdande professor i historia vid Linköpings universitet, leder ett samtal där **Hans Olofsson** och **Anders Persson**, lärarutbildare och forskare vid Karlstads universitet respektive Högskolan Dalarna, bidrar med erfarenhet och ny kunskap från fältet. Samtalet bygger bland annat på en kommande bok om bedömning i historieämnet.

ARRANGÖR: *Historielärarnas förening*

F 12 DET AMERIKANSKA DRAMAT

De amerikanska presidentvalen 2016 och 2020 skakade om både USA och världen. I denna föreläsning diskuterar **Dag Blanck**, historiker och professor i nordamerikastudier vid Uppsala universitet hur man kan förstå orsakerna bakom Donald Trumps seger 2016, hans förlust fyra år senare, och stormningen av Kapitolium i januari 2021. Han gör det genom att placera in händelserna i ett längre amerikanskt historiskt perspektiv.

Lördag 1 oktober

Parallella seminarier

L 1 ATT STÄDA VÅR BYGGDA HISTORIA

Byggnader kräver underhåll för att kunna bestå. För större byggnader, som katedraler, kan det gå långt mellan de byggnadsvårdande insatserna. Men är det bara själva byggnaden som blir föremål för »städning«, eller är det även det den förmedlar av sin – och vår – historia? Uppsala domkyrkas omvandlingar genom tiderna och inte minst de omfattande restaureringsdiskussionerna under 1800- och 1900-talen är exempel på detta. **Jakob Lindblad** är universitetslektor i konstvetenskap vid Uppsala universitet och antikvarie vid Gotlands museum samt medförfattare i flerbandsverket *Uppsala domkyrka*, utgivet av Sveriges Kyrkor och Upplandsmuseet. Han inleder sin föreläsning med en övergripande presentation av domkyrkans historia och berättar sedan, med kyrkan som exempel, om hur restaureringar använts för att tillrättalägga vad arkitekturen berättar om historien.

L 2 DET SVENSKA STÅNDSSAMHÄLLET – UTIFRÅN OCH INIFRÅN

De fyra stånden – adel, präster, borgare och bönder – utgjorde den officiella samhällsordningen i det medeltida och tidigmoderna Sverige. Ståndstillhörighet bestämde människors levnad och handlingsutrymme såväl ekonomiskt som politiskt och socialt. Men vad var dessa stånd, vilka ingick i dem och vad innebar ståndstillhörigheten i termer av rättigheter och gränsdragningar? Historikern **Mikael Alm**, universitetslektor vid Historiska institutionen, Uppsala universitet, tar oss med på en vandring i ståndssamhällets historiska landskap. Genom att knyta an till sin forskning byter han även perspektiv, och låter oss lyssna på hur de människor som vi idag ser som medlemmar av ett ståndssamhälle själva uppfattade och beskrev sitt samhälle och dess sociala ordning.

L 3 SKOLANS ÄMNESMÖTEN I HISTORIA – UTVECKLANDE ELLER UTMANANDE?

Alla skolor har ämnesmöten... eller har de det? Så fungerar det nog på de flesta håll, men mötena organiseras väldigt olika på olika skolor. Vad är meningen med ämnesmöten, hur ofta ska de hållas och vad ska göras på dem? Finns det övergripande regler? Finns det mål? Vad gör att målen nås – eller inte nås? Med fokus på historieämnet presenteras och jämförs flera exempel på upplägg av ämnesmöten i historia. Deltagardiskussion ingår! Sessionen leds av föreläsare **Antonio Serra**, Stockholm.

ARRANGÖR: *Historielärarnas förening*

L 4 SVENSK IDÉHISTORIA

Det går inte en dag, knappt en timme, utan att vi tänker tankar som har sina förutsättningar i åtskilliga generationer av människor som levat före oss – deras funderingar, erfarenheter, deras samtal och tankeutbyten. I detta föredrag berättar **David Dunér**, professor i idé- och lärdoms-historia vid Lunds universitet och aktuell med en ny översikt över svensk idéhistoria, om Sverige, från istidens stenåldersmänniskor till den moderna tiden. Vilka tankar och idéer har människor i historien haft och vilka faktorer har förändrat deras sätt att tänka? Vad innebar introduktionen av jordbruket, runskriften, kristendomen, universiteten och tryckkonsten för människors tankar om sig själva, om naturen och om samhället?

Parallella seminarier

L 5 MARGARETA JÖRANSDOTTER RIJSING, BARNAMÖRDERSKA

År 1681 ställdes Margareta Jöransdotter Rijsing inför Uppsala rådhusrätt och magistrat. Hon anklagades för barnamord, det vill säga för att ha dödat sitt nyfödda barn. Den omfattande rannsakingen i ärendet ger en bred inblick i en historia som var vardag för många människor. Med barnamordet som ingång berättar **Guðrun Andersson**, docent i historia vid Uppsala universitet, om äldre tiders rättstillämpning, om bakgrunden till detta barnamord, om kvinnligt och manligt och om hur olika samhällshierarkier påverkade vanliga människors möjlighet till ett gott liv.

L 6 FÖRNUFT OCH KÄNSLA, ELLER KONSTEN ATT BLI GIFT**– ÄKTENSKAPSPLANERING I 1800-TALET S FINLÄNDSKA HERRSKAPSVÄRLD**

Genom äktenskap förenas två personer, men under århundraden har äktenskapet också förenat familjer och släkter samt deras sociala, ekonomiska och politiska resurser. På 1800-talet hade idén om kärleksäktenskapet redan introducerats i litteraturen och i människornas förväntningar, men betydelsen av det goda partiet och äktenskapet som en socialt och ekonomiskt lämplig allians präglade många äktenskap. Föreläsare är docent **Henrika Tandefelt** vid Helsingfors universitet, 2019 års mottagare av Stig Ramels pris, som i sitt föredrag följer äktenskapets ideal och praktik i en finländsk adelsfamilj under andra hälften av 1800-talet. Hur valde den äldsta brodern i familjen sina tre fruar, vad hände då den äldsta systemen ville skilja sig och hur kommer det sig att den yngsta systemen kunde välja sin make synbart så fritt?

L 7 FÖRSTA VÄRLDSKRIGETS ARVEDEL**– NYA GRÄNSER OCH GRÄNSÖVERSKRIDANDE KONFLIKTER**

Med första världskriget och dess slutpunkt, Parisfrederna, drogs många tusentals kilometer nya gränser i Europa och världen. Det var fysiska gränser som ritade om kartan genom att sönderdela gamla imperier och lägga grund för nya nationalstater. Samtidigt skapades emellertid också nya mentala gränser som drogs i huvudet på människor och gav bränsle till olika slags konflikter. Några av dem påverkade negativt mellankrigstidens utveckling och bidrog verksamt till andra världskrigets utbrott. Andra gränsproblem med rötter i första världskriget, som på Nordirland, på Balkan, i Kaukasusregionen eller i Mellanöstern, har utgjort mer eller mindre permanenta konflikthärdar i mer än hundra år. I föreläsningen kommer dessa i dubbel bemärkelse gränssättande händelser och konflikter att översiktligt analyseras. Föreläsare är **Klas-Göran Karlsson**, professor i historia vid Lunds universitet och väl bekant för Historiedagarnas deltagare.

L 8 DEN DYNAMISKA HÖGMEDELTIDEN 1100–1400 – FRÅN TEKNOLOGISKT TIGERSPRÅNG TILL EKOLOGISK KATASTROF OCH MASSDÖD

Medeltiden var inte statisk, utan en dynamisk period. Det vet numera alla, men vad betydde det i realiteten? En väldig teknologisk och ekonomisk utveckling började i slutet av 1000-talet och kulminerade troligen omkring år 1200. Förändringarna hade kanske – kanske, kanske – ett samband med den tidens klimatförändringar, men drevs i första hand på av en mental revolution. Den moderna empiriska och problematiserande vetenskapen uppstod tillsammans med tron på den aktivt handlande människans förmåga att forma sin egen samtid och framtid. Föreläsare är **Kurt Villads Jensen**, professor i medeltidshistoria vid Stockholm universitet.

11.45 – 12.45

Parallella seminarier**L 9 TVÅKAMMARRIKSDAGEN 1867–1970 – 100 ÅR AV POLITIK, 50 ÅR AV GLÖMSKA**

För drygt femtio år sedan ersattes den svenska tvåkammarriksdagen av det nuvarande systemet med en kammare. Idag är tvåkammarriksdagen närmast bortglömd, trots att den existerade med en första och en andra kammare i mer än hundra år. Hur uppstod systemet med två kamrar och varför? Vad hände med den första, ursprungligen grundad på fler röster för de välbärgade, efter demokratiseringen 1921? Vad låg bakom övergången till den enkammarriksdag som tog vid 1971? Professor **Torbjörn Nilsson**, Södertörns högskola, reder ut historien.

L 10 STORT SMÅTT FINT OCH FULT – MUSEERNAS VIKTIGA SAMLINGAR

De kulturhistoriska museerna, vad ska de vara bra för? Och för vem finns de? De tas ofta för givna, men ibland blossar debatten upp om deras uppdrag. Somliga museer har anklagats för att vilja tillrättalägga historien och för att utarma den expertkunskap som under lång tid byggts upp.

Gullög Nordquist, professor em. i antikens kultur och samhällsliv, och tidigare museichefen fil.dr **Katarina Ek-Nilsson** samtalar med professor **Olle Josephson**, vice ordförande i Svenska humanistiska förbundet, om de fysiska samlingarnas betydelse och om vikten av att värna museernas kunskapsproducerande verksamhet.

ARRANGÖR: Svenska humanistiska förbundet

L 11 LYSANDE DAMER – HELIGA BIRGITTA, TRE DROTTNINGAR OCH KVINNIG AUKTORITET UNDER SENMEDELTIDEN

När Heliga Birgitta formulerade sin vision för en ny klosterorden på 1340-talet gav hon dess abbedissor en stark maktställning. Abbedissor, menade hon, skulle vara klostrets »huvud och härskare«, liksom jungfru Maria varit drottning över apostlarna. Birgitta hade själv god kunskap om kvinnlig makt: hon var drottning Blankas förtrogna och kände andra kvinnliga makthavare väl. Föredraget kommer att behandla modeller för kvinnlig auktoritet under senmedeltiden, utifrån fyra fallstudier: heliga Birgitta samt drottningarna Blanka (ca 1320–1363), Margareta (1353–1412) och Filippa (ca 1394–1430). Docent **Louise Berglund**, universitetslektor i historia vid Uppsala universitet, har framför allt forskat om Vadstena kloster, om politisk historia och om kvinnlig makt under medeltiden och senare, och undersöker därtill antijudiska teman i senmedeltidens Sverige.

L 12 FORSKNINGSFRONTEN FLYTTAS FRAM II

Utvalda doktorander från historiska institutioner vid olika universitet och högskolor presenterar sina pågående avhandlingsprojekt.

12.45 – 14.00

Lunch på Flustret

14.00 – 15.00

Parallella seminarier**L 13 SILVERBIBELN – CODEX ARGENTEUS – EN GOTISK HANDSKRIFT MED MÅNGAHANDA BUDSKAP**

Den gotiske biskopen Wulfila översatte bibeln till gotiska på 300-talet, långt innan Hieronymus översatte den till latin. Han åstadkom därmed den första kända litterära texten på ett germanskt språk. *Codex Argenteus* innehåller den i särklass största bevarade textmassan av denna översättning. Den skrevs som en prakthandskrift för Theoderik den stores hov i Ravenna tidigt 500-tal och har sedan använts som symbolobjekt av olika makthavare och strömningar. **Lars Munkhammar**, tidigare förste bibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek, som i sin senaste bok *Konungslig klenod* skildrat Silverbibelns historia och symbolstatus, berättar om den sägenomspunna handskriften.

L 14 SAMTIDIGT – FINLAND OCH OMVÄRLDEN 1968

»Vems 1968 minns vi i dag?« frågar Henrik Meinander om detta händelserika år i Finlands och världens historia. Det handlade inte bara om studenternas revolutionsiver och protester mot Vietnamkriget eller invasionen av Tjeckoslovakien. Samtidigt som några hundra studenter ockuperade Gamla studenthuset i Helsingfors sökte sig tiotusentals till Sverige i brist på arbete, landsbygdens avfolkning accelererade och nya förstäder, köpcentra och motorvägar växte fram i rasande fart, den socialdemokratiska arbetarrörelsen enades och president Kekkonen stod på höjden av sin makt. I skuggan av supermakternas konkurrens och rymdkapplöpning gick livet vidare – för de flesta gjorde den stökiga omvärlden sig påmind närmast genom TV-nyheterna. Då som nu levde människorna i mycket olika samtid. **Henrik Meinander** är professor i historia vid Helsingfors universitet och författare till många verk i vilka även Sveriges historia behandlas mångsidigt.

L 15 SKEPPSAMHÄLLET – RANG, ROLLER OCH STATUS PÅ ÖRLOGSSKEPP UNDER 1600-TALET

Hopträngda på ett örlogsfartyg kunde det finnas flera hundra människor i många olika befattningar. Där fanns en mängd olika sociala grupperingar, yrken, förmågor och åldrar representerade. Ombord befann sig ofta såväl individer från samhällets absoluta elit, som människor från lägre

socialskikt med ursprung i olika delar av det svenska stormaktsväldet, men även från områden utanför detta. Skeppssamhället var till många delar ett 1600-talssamhälle i koncentrat. Utifrån historiska källor, arkeologiska fynd, bildkonst och skeppsmodeller, kan vi komma närmare människorna på skeppen. Föreläsare är **Patrik Höglund**, fil.dr i historia och forskningssamordnande marinarknolog vid Vrak – Museum of Wrecks.

L 16 VENDELTIDEN VAR VIKINGATIDENS VAGGA

Vikingatiden upplevs av många som ett våldsamt kaos, men i själva verket byggde samhället på en extrem organisationsförmåga. Redan under vendeltiden (550–800), hade nordborna byggt upp en framgångsrik handelsorganisation. Pälsverk fraktades på floder och kamelryggar ned till Kalifatet. Eliten levde ett liv i lyx. Man omgav sig med praktfulla vapen, elfenben från Afrika, röda granater från dagens Sri Lanka och glasbägare från frankerriket. Världen öppnades alltmer, skeppen fick segel och stora handelsplatser grundades i Skandinavien. Men varför förvandlades köpmännen i norr plötsligt till rasande kämpar? **Kristina Ekerö Eriksson** arkeolog och vetenskapsjournalist, är aktuell med boken *Vikingatidens vagga*.

15.15 – 16.15

Parallella seminarier

L 17 AKADEMISK FRIHET OCH AKADEMISK BÖRDA – UNIVERSITETEN OCH DEN AKADEMISKA JURISDIKTIONEN

Uppsala universitet grundades 1477 och har sedan dess utvecklats till ett lärosäte av internationell betydelse. Bland dess företrädare finns män och kvinnor som haft den största betydelse för vetenskapen och flera av dess byggnader utgör landmärken i staden. Något av ett signum för Uppsala är studentlivet, knutet till de nationer som tillkom redan på 1600-talet. Men något som inte är så känt är att studenterna vid de båda statsuniversiteten ända fram till 1908 omfattades av juridiska särprivilegier. I äldre tid var detta en självklar del av begreppet akademisk frihet och av begreppet universitet. Denna jurisdiktion innebar att lärosätena hade en exklusiv domsrätt med egen domstol och eget fängelse. Om Uppsala universitets framväxt och om den särskilda jurisdiktionen berättar docent **Carl Frängsmyr**, idé- och lärdomsforskare i Uppsala, som står bakom bland annat det omfattande verket *Uppsala universitet 1852–1916*.

L 18 SYSTER GERDA

Från 1945 till 1960 leddes sjuksköterskornas fackliga organisation av Gerda Höjer (1893–1974). Under dessa år ökade antalet sjuksköterskor kraftigt och det var en yrkeskår med starkt självförtroende. I lönerörelserna ställde de hårda krav, vilket ledde till en unik extrariksdag 1951. Gerda Höjer var också politiskt aktiv på olika nivåer. På 1940-talet satt hon på ett folkpartimandat i Stockholms stadshus och på 1950-talet i riksdagen. Dessutom var hon i sex år ordförande för sjuksköterskornas världsorganisation. Men i dag är Gerda Höjer nästan helt bortglömd. **Anna Götlind**, professor i historia vid Stockholms universitet, presenterar glimtar ur en biografi över en viktig men okänd aktör i uppbyggnaden av den svenska välfärdsstaten.

L 19 UPPLYSNING OCH POLITISK EKONOMI I SVERIGE UNDER 1700-TALET

Under 1700-talet utbröt i Sverige en omfattande ekonomisk debatt med politiska förtecken. Det har ibland diskuterats om Sverige verkligen hade någon upplysning, men utan tvivel var det ekonomiska och politiska tänkandet starkt färgat av den upplysningsdiskussion som pågick i Europa under epoken. Den svenska diskussionen handlade om hur vårt land skulle kunna växa sig starkt genom protektionism och statlig styrning av näringarna, men i lika höga grad om ståndssamhället, rättigheter och skyldigheter mellan stånden, frihet i näringarna och frihet att yttra sig i den offentliga diskussionen. Här deltog ekonomer och politiker, radikala kritiker av det bestående samhället liksom konservativa bevarare. Syftet med detta föredrag är att närmare få ta del av denna spännande debatt. Då liksom nu var ekonomi och politik nära sammanflätade men bottnade i olika syn på världen. **Lars Magnusson** är seniorprofessor i ekonomisk historia vid Uppsala universitet och medlem i Kungliga Vetenskapsakademien. Han har bland annat skrivit boken *Sveriges ekonomiska historia* som utkommit i många upplagor.

L 20 MUSIK SOM IN- OCH UTRIKESPOLITISK FAKTOR FÖR SVENSKA REGENER 1490–1890

Musik har spelat en avgörande roll i maktlegitimitet, offentlig ritual och opinionspåverkan för svenska regenter åtminstone sedan senmedeltiden. Med avstamp i kända och mindre kända exempel kan vi belysa hur svenska kungar och drottningar samspelat med viktiga aktörer i musiklivet. Både in- och utrikespolitiskt blev musiken ett viktigt propagandaredskap för Sverige och dess regenter – ibland på ett sätt vi idag skulle kunna kalla »identitetspolitiskt«. I många fall har regenter med musikens hjälp skrivit historien om sig själva och sina företrädare, på ett sätt som påverkar vår bild av dem ännu idag. **Mattias Lundberg**, professor i musikvetenskap, Uppsala universitet, föreläser.

16.15 – 16.45

Kaffe

16.45 – 17.45

Parallella seminarier**L 21 UPSALAS INDUSTRIELLA KULTURARV**

Det var järnvägen, brännvinet och fabriköerna tillsammans med en ny samhällsklass – arbetarklassen – som var ingredienserna när Uppsala under senare delen av 1800-talet industrialiserades. För många är industristaden Uppsala och dess historia okänd. Den syns inte i turistbroschyerna och förekommer bara sporadiskt i den mångfald av böcker som under åren skrivits om Uppsala. Det är inte särskilt många människor – uppsalaborna inkluderade – som känner till att det i staden en gång fanns ett industriföretag som, när det avvecklades 1946, hade verkat här oavbrutet i 660 år. Och ändå, lärodomsstaden Uppsala var under en hundraårsperiod, från 1860-talets senare del fram till 1970-talet, en stad under stark industriell omvandling. Här finns ett näst intill bortglömt kulturarv som bör plockas fram, förvaltas och åskådliggöras. **Owe Hedin**, vice ordförande i Uppsala industriminnesförening och ansvarig för dess museum, berättar.

L 22 LASSE LUCIDOR – POET OCH ÄVENTYRARE I BAROCKENS EUROPA

1600-talsskalden Lasse Ludicor är en av den svenska litteraturhistoriens mest kända poeter och tillfällesdiktare. Därtill levde han ett kort men händelserikt liv: han blev faderlös som femåring, förflyttades till Tyskland under fältmarskalken Wrangels vård, han studerade vid två tyska universitet och relegerades från bägge, slog följe med kringvandrande komedianter och återvände så småningom till Stockholm, där hans liv snart nog tog en ände med förskräckelse. Lasse Lucidors dramatiska men händelserika liv bjuder en omistlig väg in i den svenska stormaktstidens kulturella och sociala förhållanden, samt även till något så unikt som en 1600-talspersons tankevärld. **Annika Sandén**, docent i historia vid Stockholms universitet, föreläser.

L 23 SEXUALUNDERVISNINGENS SVENSKA HISTORIA

Den svenska sexualundervisningen har en lång historia. Redan vid sekelskiftet 1900 höjdes röster för vikten av upplysning till skolelever och många progressiva kvinnliga läkare och lärarinnor vid flickskolor var drivande i frågan. Men vilka var motiven till att införa sexualundervisning och hur har synen på undervisningens ändamål ändrats över tid? I denna föreläsning får vi följa med i 1900-talets utbildnings- och sexualitetshistoria, genom ämnet sexualundervisning. Vi kommer

TID

bland annat att se exempel på onaniskräck och onaniuppmuntran, lyfta frågan om samlagsteknik på schemat, diskutera föräldrars och övriga samhällets inställning till sexualundervisning och förstås titta på historiskt undervisningsmaterial i ämnet. Föreläser gör **Sara Backman Prytz**, lektor i barn- och ungdomsvetenskap vid Uppsala universitet.

L 24 SIONS VISES PROTOKOLL – SANNINGEN OM MYTEN

För drygt hundra år sedan översattes Sions Vises protokoll från ryska till en rad andra språk och trycktes i massupplagor. »Protokollen« spred effektivt myten om en judisk världskonspiration. Innan dess hade de fungerat som antisemitiskt propagandavapen i Ryssland och fram till 1945 ingick de i Tredje rikets litterära kanon. Texten är ännu idag central för nazister men även för radikalislamister och trots att den avslöjades som ett falsarium redan 1921 betraktas den alltjämt som sanningsenlig i antisemitiska kretsar. Protokollens ursprung, historia och funktion är av akademiskt intresse men ger också en inblick i antisemitismens, konspirationstänkandets och den våldsbejakande extremismens anatomi. Föreläsare är **Kent Werne**, journalist och författare, som bland annat skrivit de uppmärksammade böckerna *Allt är en konspiration - en resa genom underlandet* (2018) och *Konspirationsfeber* (2021).

ARRANGÖR: Forum för levande historia

19.00

Middag i Uppsala saluhall

Med sitt vackra läge nedanför domkyrkan och intill Fyrisån har saluhallen länge haft en central plats i stan. Den ursprungliga byggnaden, ritad av Ture Stenberg och av folkhumorn kallad »Köttbasilikan«, invigdes 1909. En brand var nära att totalförstöra byggnaden, som dock räddades. Den har nyligen renoverats och förutom butikerna finns här nu den moderna restaurang där middagen äger rum.

En 3-rätters middag med 2 glas vin och kaffe serveras.

Lördagens middag är ett tillval och ingår alltså inte i konferensavgiften.

TID

Söndag 2 oktober

Utflykter

10.00 – 12.30

S 1 STADEN VID FYRIS

Följ med på vandring genom lärosätets, ärkestiftets, studenternas, Ingmar Bergmans och Pelle Svanslös stad! Vi besöker domkyrkan, Sveriges rikshelgedom som funnits på platsen i mer än 700 år, passerar Gustavianum, universitetets äldsta bevarade byggnad, och vandrar sedan mot Botaniska trädgården, från början slottsträdgård som av Gustav III donerades till universitetet. Här finns det vackra orangeriet Linneanum och en av världens äldsta barockträdgårdar. Turen avslutas nedanför slottet, vid Carolina Rediviva, där universitetsbibliotekets 400-årsjubileum uppmärksammas.

Pris: 270 kr inkl. moms

S 2 TUSEN ÅR LÄNGS VENDELÅNS OCH FYRISÅNS DALGÅNGAR

Färden går först till Gamla Uppsala där kyrkan från 1100-talet, det första ärkebiskopssätet, bor granne med de berömda gravhögarna från 500-talet. Guide under resan är arkeologen **Kristina Ekerö Eriksson**, som varit informatör under de stora och resultatrika utgrävningar som genomförts där under 2010-talet. Efter ett kort stopp vid Valsgärde och det vendel- och vikingatida gravfältet går turen vidare till Vendels kyrka och Vendeltidsmuseet strax intill. Lunch intas i samband med ett uppehåll i Örbyhus, vars slott är mest känt som den olycklige Erik XIV:s sista fängelse. Därefter stannar vi till vid Tensta kyrka, uppförd under 1200-talet och en av de mest påkostade landskyrkorna i landet. Tegelkyrkan är rikt utsmyckad, berömd särskilt för kalkmålningarna av Johannes Rosenrod. Den sista stationen på färden blir Nortuna gård där Anders Sparrman, den mest vittbereste av Linnés lärljungar, växte upp. Här blir det möjligt att ta en kopp kaffe och besöka gårdens lilla ostindiska museum.

Pris: 745 kr inkl. moms

S 3 VALLONERNAS OCH BARONERNAS BRUK

I Upplands historia spelar bruken en viktig roll. Under ledning av ekonomhistorikern **Göran Rydén** far vi mot Lövstabruk, anlagt på 1620-talet av Louis De Geer och en gång Sveriges största järnbruk, berömt för sitt vallonsmide. Den slottsliknande herrgården från tidigt 1700-tal är väl värd besöket – där finns bland annat det unika Leufstabiblioteket med samlingar uppbyggda av flera generationer av släkten De Geer. Biblioteket visas av **Peter Sjökvist** från Uppsala universitetsbibliotek. Vi besöker också brukets kyrka, vars främsta klenod är den praktfulla barockorgeln, byggd på 1720-talet av J. N. Cahman. Lunch serveras på Leufstabruks Wårdshus. På vägen tillbaka till Uppsala gör turen ett uppehåll i Österbybruk, vars mest kända industribyggnad är vallonsmedjan. Den har anor från 1500-talets tysksmide och är en av landets få bevarade.

Pris: 690 kr inkl. moms.

TID

9.00 – 14.00

S 4 HEMMA HOS BOTANIKENS FADER

Strax utanför Uppsala ligger Hammarby, gården Carl von Linné lät uppföra på 1760-talet och dit han gärna tog med sina studenter på exkursion om somrarna. Förutom den präktiga huvudbyggnaden i två våningar och flyglarna byggde Linné också ett naturaliekabinett av sten som ännu står kvar. Efter visning i det stora huset, nu ett museum med både permanenta och tillfälliga utställningar, vandrar vi ut i de närmaste omgivande markerna, idag ett kulturresevat som har återställts till 1700-talets skick för att visa hur kulturlandskapet såg ut före 1827 års laga skifte. Kulturgeografen **Clas Tollin**, expert på Sveriges äldsta lantmäterikartor, berättar på plats om odlingsformer och gamla tekniker. Lunch serveras på Odingborg vid Gamla Uppsala högar.

Obs! Rustika skor och kläder!

Pris: 685 kr inkl. moms.

Praktiska upplysningar

LOKALER

Invigningen och alla seminarier äger rum på Uppsala universitet: Biskopsgatan 3. Hotellen vi erbjuder ligger med cirka 10 minuters promenad från universitetet.

REGISTRERING OCH KANSLI

Registrering till Historiedagarna äger rum i huvudentrén på universitetet. Registreringen öppnar fredag den 30 september kl. 9.00. Disken är bemannad under konferensen.

UTSTÄLLNING

Äger rum i foajén på universitetet. Vänligen kontakta Historiedagarnas kansli för mer information.

KONFERENSAVGIFTER

Två dagars föreläsningar och seminarier kostar 2 750 kr (2 200 kr exklusive moms), 2 375 kr (1 900 kr exklusive moms) för studerande.

Lördagens middag bokas separat till ett specialpris på 375 kr (300 kr exklusive moms).

Erbjudandet att anmäla fyra personer från samma arbetsplats samtidigt, men endast betala för tre, gäller även i år.

Avgifter tillkommer för söndagens utflykter.

MÅLTIDER

Lunch, kaffe och mottagning den 30 september, samt kaffe och lunch den 1 oktober ingår i konferensavgiften och serveras mot uppvisande av namnbricka. Din namnbricka är ett kvitto på din betalning. Lördagsmiddagen är även i år ett tillval.

ANMÄLAN

Du anmäler dig enklast via nätet. [Klicka här](#) för att komma direkt till sidan för anmälan.

De Svenska Historiedagarna (DSH) lagrar namn och e-postadresser i ett register. De kan användas för DSH:s och våra medlemmars marknadsföring och undersökningar, för att du ska kunna få ta del av intressanta erbjudanden inom ämnet historia. Du kan när som helst tacka nej till sådana erbjudanden genom att kontakta DSH:s kansli.

RESOR

I år har vi inga förbokade resor utan rekommenderar att ni kontaktar er egen resebyrå eller bokar via www.sj.se.

Resia Kongress står också till er tjänst om ni önskar boka flyg och tåg. Se information på anmälningssidan.

Vid frågor om anmälan, hotellbokning och betalning, vänligen kontakta Resia Kongress:

E-post: congress@resia.se

Telefon: 018-18 35 35 (tis–tors kl. 9.00–12.00)

HOTELL

Vi håller rum på 5 st centralt belägna hotell i Uppsala.

Clarion Hotel Gillet, Dragarbrunnsgatan 23
<https://www.nordicchoicehotels.se/hotell/sverige/upsala/clarion-hotel-gillet/>

Scandic Uplandia, Dragarbrunnsgatan 32
<https://www.scandichotels.se/hotell/sverige/upsala/scandic-uplandia>

Clarion Elite Hotel Academia, Suttungs gränd 6
<https://www.elite.se/sv/hotell/upsala/hotel-academia/>

Best Western Hotel Svava, Bangårdsgatan 24
<https://www.hotelsvava.se/>

City Stay, Trädgårdsgatan 5A
<http://citystayupsala.se/>

Priser per rum och natt inklusive moms och frukost hittar ni på anmälningssidan.

DE SVENSKA HISTORIEDAGARNA

Är en ideell förening med syfte att skapa årligen återkommande tillfällen för kontakter mellan historiker, historielärare, företrädare för arkiv och bibliotek m.m. samt en historieintresserad allmänhet. De första historiedagarna ägde rum på Örebro slott den 14–16 oktober 1994 efter en upptaktskonferens i stora Börssalen i Stockholm 1993.

MEDLEMMAR 2022

Arboga Bokskrivare AB, Axess Publishing AB, Bokförlaget Natur och Kultur, Bonnier Publications, Carlssons Bokförlag, Centrum för näringslivshistoria, Dialogos Förlag, eddy.se, Forum för levande historia, Föreningen Norden, Gleerups Utbildning AB, Historielärarnas Förening, Historiska Media, Ingenjörfirman Rolf Insulander AB, Karolinska förbundet, Katedralskolan i Lund, Klackenbergs Böcker & Papper, Liber AB, Lärarnas Riksförbund, Nordiska Museet, Norstedts Förlag, Pro Memoria, Riddarhuset, Sanoma Utbildning, Santérus Förlag, Statens historiska museer, Sten Westerberg & Co AB, Studentlitteratur, Svensk Mediehistorisk Förening,

Svenska Historiska Föreningen, Svenska Humanistiska Förbundet, Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek, Sveriges Hembygdsförbund samt TAM Arkiv.

STYRELSE 2022

Jur.kand. och civilekonom Dag Klackenbergs (ordförande), förlagschef Lena Amurén (vice ordförande), chefredaktör Magnus Bergsten, fil.dr Lars-Erik Hansen, fil.dr och huvudredaktör Åsa Karlsson, professor Hans Albin Larsson, museipedagog Petter Ljunggren, fil.dr Lena Milton, professor Torbjörn Nilsson, docent Annika Sandén, adjunkt och förstelärare Antonio Serra, tidigare bokklubbschef Annika Törnquist samt bokförläggare Torgny Wadensjö.

DSH KANSLI

Elisabeth Ahlberg
Box 5243, 102 45 Stockholm
Telefon: 0708-662 965
E-post: info@dsh.se
Hemsida: www.dsh.se

